

מדת בדת

לע"נ הגאון ר' פנחס בן ר' ישראל בונים שרייבר זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 177 פרשת מקץ תשע"ו

סוטה מו-מט גיטין ב-ד

מה שכתוב שזקני העיר רוחצים ידיהם על העגלה הערופה ובא לומר שירחצו במקום עריפתה והם אומרים ידינו לא שפכו ועינינו לא ראו וכמובן הם לא רצחו אלא שלא בא לידנו ופטרנוהו בלי מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלי ליווי, ושנינו שר"מ אומר שכופים על לוייה שאין שיעור לשכרה, שכתוב ויראו השומרים איש ויצא מן העיר ויאמרו לו הראנו את מבוא העיר ועשינו עמך חסד וכתוב ויראם את מבוא העיר, והחסד היה שכשהרגו את כל העיר הניחו את אותו האיש ומשפחתו וילך האיש ארץ החיתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו היא שמה עד היום הזה, ושנינו שבעיר הזו צבעו תכלת וסנחריב הניחה מלבלבלה, ונבוכדנצר לא החריבה, וגם למלאך המות אין רשות לעבור בה, והזקנים שדעתם קצה עליהן יוצאים מחוץ לחומה ואז הם מתים, וזה ק"ו שאם אותו כנעני שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות מי שמלוה ברגליו על אחת כמה וכמה, וחזקיה אומר שאותו האיש עיקם להם פיו, ור' יוחנן אומר שהראה להם באצבעו, וכן שנינו בשביל שכנעני זה הראה באצבעו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.

רבי"ל אומר שהמהלך בדרך ואין לו לוייה יעסוק בתורה שכתוב כי לויית חן הם לראשון וענקים ונגרותיך, ועוד אמר ריב"ל שבזכות ד' פסיעות שפסע פרעה כשלויה את אברהם שכתוב ויצו עליו פרעה אנשים השתעבד בכניו ד' מאות שנה, שכתוב ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה, ואמר רב יהודה בשם רב שהמלוה את חברו ד' אמות בעיר אינו ניזוק, ורבינא לוייה את רבא בר יצחק ד' אמות בעיר והזדמן לו היזק והוא ניצל ממנו.

רב מלוה את תלמידו עד עיבורה של עיר, וחבר לחבר עד תחום שבת, ותלמיד לרב אין לו שיעור, ורב ששת אומר ששיעורו פרסה ודוקא ברב שאינו מובהק אך ברב מובהק אין לו שיעור והיה מעשה שרב כהנא לוייה את רב שימי בר אשי מפום נהרא עד בית צינייתא של בבל וכשכשהגיעו לשם אמר לו האם נכון מה שאומרים שדקלים אלו הם מימי אדם הראשון, אמר לו הזכרתני את דברי ר' יוסי בר חנינא על הפסוק בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, ואם לא עבר היכן ישב אלא שארץ שגור עליה אדם הראשון אישוב התישבה ומה שלא גזר עליה לא התישבה, רב מרדכי לוייה את רב אשי מהגרונאי עד כי כיפי ויש אומרים עד בי דורא.

ר' יוחנן אמר בשם ר"מ שמי שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים שלולא ליוו אנשי יריחו את אלישע לא היה מגרה את הדובים בתניוקות, שכתוב ויעל משם בית אל הוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח, אמרו לו עלה שהקרחת עלינו את המקום, ופירש ר"א נערים שמנוערים מהמצוות קטנים שהיו מקטני אמנה, ובבביתא שנו שהיו נערים ובזו עצמם קטנים, ורב יוסף מקשה שאולי נערים על שם מקומם שכתוב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה, והקשו על זה איך יתכן נערה וגם קטנה וביאר ר' פדת קטנה שהיא ממקום ששמו נעורן, ויש לומר ששם מפורש מקומם ואילו כאן לא מפורש מקומם, וכתוב ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה' רב אמר שראה ממש כדברי רשב"ג שמקום שנתנו חכמים עיניהם בא מיתה או עוני, ושמואל אומר שראה שכולם התעברה אמם מהם ביוה"כ, ור' יצחק אומר שראה שיש להם בלורית כאמוריים, ור' יוחנן אומר שראה אין בהם לחלוחית של מצוה, ור"א מוסיף שאפילו בזרעם לא ראה כך עד סוף הדורות.

מה שכתוב ותצאן שנים דובים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושנים ילדים,

דף מז נחלקו רב ושמואל אם היה רק נס או שהיה נס בתוך נס, שאם היה רק נס שהיה יער אך לא היו דובים ובאו דובים, או שלא היה לא דובים ולא יער, ואין לומר שיבואו הדובים ללא יער כי הם מפחדים.

אמר רב חנינא שבגלל אותם מ"ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב הובקעו מ"ב ילדים, אך לכאורה ר' יהודה אמר בשם רב שלעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה שלמה שכתוב בו אלף עולות יעלה שלמה, ור' יוסי בן חוני אמר שרות היתה בתו של עגלון בנו של בלק, ויש לומר שרצונו של בלק היתה באמת לקללה.

ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה, ולכאורה אם היה מים רעים והארץ משכלת מה הטובה של העיר, אמר ר' חנין שחן המקום על יושביו, וכן אמר ר' יוחנן שיש ג' חנינות: חן מקום על יושביו וכן אשה על בעלה וכן מקח על לוקחו.

דף מו הכהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ומכאן ואילך אומרת רוח הקודש ונכפר להם הדם שכשיעשו כך יתכפר לה. גמרא לכאורה נאמר שמום יפסול בעגלה ק"ו מפרה שאין השנים פוסלים בה והמום פוסל בה עגלה ששנים פוסלות בה ודאי מום יפסול בה, ויש לומר שכתוב בפרה אשר אין בה מום שרק בה פוסל מום ולא בעגלה, אך לפ"ז נאמר ששאר עבודות לא יפסלו בעגלה ורב יהודה אמר בשם רב שאם הניח על הפרה אגודה של שקים פסולה ובעגלה פוסל כשמושכת, ויש לומר שלומדים גזירה שוה עול מעגלה ואין ללמוד עגלה מפרה כי כתוב בפרה בה, ולכאורה גם בעגלה כתוב בה ויש לומר שבא למעט בקדשים שעבודה לא פוסלת בהם שהיינו אומרים שנלמד מעגלה שמום לא פוסל בה ובכ"ז עבודה פסולת בה א"כ קדשים שמום פוסל בהם ודאי עבודה תפסול, ויש לפרוץ ששנים פוסלות בעגלה אך גם בקדשים ישנם שפוסל בהם שנים וא"כ צריך את הפסוק למעט בקדשים שפוסל בהם שנים, ולכאורה בקדשים לומדים שעבודה לא פוסלת מהפסוק עורת או שבור או חרוץ או גרב או ילפת לא תקריבו את אלה לה' שרק אלה לא תקריב אך תקריב כשנעבדה בהם עבודה, ויש לומר שהיינו אומרים שמתוך רק כשנעשתה העבודה בהם עבודה, אם נעשתה באיסור יאסרו קמ"ל שמתורים, אך גם את זה ניתן ללמוד מהפסוק מיד בני נכר לא תקריבו את לחם אלוקיכם מכל אלה, אלה אתה לא מקריב אך אתה מקריב קדשים שנעבדה בהם עבודה, ויש לדחות שלומדים שלא נאמר שרק כשנעבדו בשעה שהיו חולין מותרים אך אם נעבדו אחר שהוקדשו יאסרו, קמ"ל שמתורים.

רב אומר שבהניח אגודה של שקים פסולה גם בלי שמשכה, ויש להקשות מברייתא שכתוב עול ולומדים שאר עבודות ק"ו מעגלה שמום לא פסול בה ועבודה פוסלת פרה שמום פוסל ודאי עבודה פוסלת, ואם נפרוץ יש ללמוד גזירה שוה עול עול והפירכא היא שבעגלה שנים פוסלות ובפרה לא, וניתן להוכיח מקדשים ששנים לא פוסלות ומום פוסל ועבודה לא פוסלת ולומדים גזירה שוה ומקום שבא פוסל בפרה רק משמשכה כמו בעגלה, ויש לומר שנחלקו בזה תנאים שיש שלומד מעגלה ויש שלומד מפרה עצמה, שכתוב בבביתא עול ולומדים עול בדין ושאר עבודות מהפסוק אשר לא עלה עליה עול מכל מקום, ומה שכתוב עול בא לומר שרק עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות פוסלות רק בשעת עבודה ואין לומר שאשר לא עלה הוא כלל ועול הוא פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ורק עול ולא דבר אחר, ויש לומר שאשר הוא ריבוי, וישנה ברייתא גם בעגלה שכתוב עול ושאר עבודות לומדים מאשר לא עובד בה, ומה שכתוב עול מלמד שעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות פוסלות רק בשעת עבודה, ואין לומר שאשר לא עובד הוא כלל ועול הוא פרט ויש בכלל רק מה שבפרט עול ולא דבר אחר כי אשר הוא ריבוי.

ר' אבהו אומר ששאל את ר' יוחנן כמה שיעור משיכת עול אמר ר' יוחנן כמלא עול, והסתפקו אם לארכו או לרחבו ותלמיד אחד ששמו ר' יעקב אומר שר' יוחנן פירש לו שמשכיכת עול היא לרחבו טפח ומה שלא אמר סתם טפח כדי ללמד שסתם רוחב עול הוא טפח, ונ"מ למקח וממכר.

ר' יוחנן בן שאול אומר שהתורה אמרה להביא עגלה בנחל שיבוא דבר שלא עשה פירות ויערף במקום שלא עושה פירות לכפר על מי שלא הניחו לו לעשות פירות, ואין לומר שפירות הכונה לפריה ורביה שא"כ בזקן וסריס לא נערוף עגלה אלא הכוונה למצוות.

מנין שאיתן הוא קשה עמוד ב שכתוב איתן מושבך ושים בסלע קנך, ועוד כתוב שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ, ואחרים אומרים שאיתן הוא ישן שכתוב גוי איתן הוא מעולם היה.

עריפה מאחריה לומדים עריפה עריפה מחטאת העוף. ר' יאשיה לומד משה לא עובד בה ולא יזרע שהכונה לשעבר, ור' יונתן סובר שהכוונה להבא ואומר רבא שלכו"ע אסור להבא שכתוב ולא יזרע ונחלקו לשעבר שר' יאשיה סובר שלא כתוב לא עובד, ור' יונתן סובר שלא כתוב לא נעבד, ור' יאשיה לומד מאשר שהכוונה גם לשעבר ור' יונתן סובר שאשר בא לרבות כל עבודות.

כתוב לא יזרע ושאר עבודות לומדים מאשר לא עובד מכל מקום, ולא יזרע בא ללמד שכמו שזריעה היא בגופה של קרקע כך רק עבודות שהן בגופה של קרקע אסורות ובא להוציא סריקת פשתן וניקור אבנים שמתור, ואין לומר שאשר לא עובד הוא כלל ולא יזרע פרט וזה כלל ופרט ורק זריעה נאסרה, שכתוב אשר לרבות.

אלישע חלה ג' חולאים: אחד שגירה דובים בתינוקו, ואחד שדחה את גיחזי בשתי ידיו, ואחד מה שכתוב ואלישע חלה את חוליו אשר ימות בו.

לעולם תהיה שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחה את גיחזי בשתי ידיו וכיהושע בן פרחיה שדחה את אחד מתלמידיו בשתי ידיו, באלישע כתוב ויאמר נעמן הואל וקח ככריים וכתוב ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות, ולכאורה גיחזי לקח רק כסף ובגדים, וביאר ר' יצחק שאלישע עסק אז בפרק שמונה שרצים ואמר גיחזי שהגיעה העת לקחת שכר שמונה שרצים, אמר לו אלישע וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם ואמר ר' יוחנן בפסוק וארבעה אנשים היו מצורעים שזה היה גיחזי ושלשת בניו, ומה שכתוב וילך אלישע דמשק שהלך להחזיר את גיחזי בתשובה ואמר לו חזור בך אמר גיחזי שמקובלני ממך שהחוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה, יש אומרים שתלה לעגל של ירבעם אבן שואבת ותלה אותה בין שמים וארץ, ויש אומרים שחקק לה שם בפיה והיתה אומרת אנכי ולא יהיה לך, ויש אומרים שהיה דוחה את התלמידים מפני אלישע, שכתוב ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו משמע שעד עכשיו לא היה דחוק.

כשהרג ינאי המלך את כל חכמי ישראל אחותו של שמעון בן שטח הטמינה אותו ור' יהושע בן פרחיה ברח לאלכסנדריה במצרים, וכשהיה שלום בא"י שלח לו שמעון בן שטח מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריה של מצרים אחותי בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה, אמר ר' יהושע א"כ נעשה שלום וכשחזר נכנס לפונדק וכבדוהו שם כראוי ואמר כמה נאה אכסניה זו אמר לו תלמיד אחד עיניה טרוטות, אמר לו רשע בכך אתה עוסק הוציא ר' יהושע ד' מאות שופרות ונדהו, ובכל יום הגיע לפניו שיקבלו ולא קבלו ויום אחד כשקרא שמע הגיע לפניו והיה בדעתו לקבלו וסימן לו בידו וחשב התלמיד שהוא דוחה אותו הלך והעמיד לבניה והשתחוה לה, אמר לו ר' יהושע חזור בך אמר לו מקובלני ממך שהחוטא ומחטיא את הרבים לא מספיקים בידו לעשות תשובה, ושנינו שאותו תלמיד כישף והסית והדיח את ישראל ושנינו שר"א בן ר"ש אמר שיצר תינוק ואשה שמאל תדחה אך יקרבן בימין.

משנה אם מצאו את ההורג קודם עריפת העגלה תצא ותרעה בעדר ואם מצאו אחר עריפתה תקבר שהרי באה על הספק וכיפרה בספק ואם נערפה ואח"כ נמצא ההורג יורג, אם עד אחד אמר ראיתי את ההורג ואחד אמר לא ראיתי וכן אם אשה אחת אומרת ראיתי ואחת אומרת לא ראיתי היו עורפין, ואם אחד אמר ראיתי ושנים אומרים לא ראית עורפים ואם שנים אומרים ראינו ואחד אומר להם לא ראיתם לא עורפים, אחר שרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה כשבא אליעזר בן דינאי קראוהו תחינה בן פרישה ואח"כ קראוהו בן הרצחן, אחר שרבו המנאפים פסקו מים המרים ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקם שהוא דרש בפסוק לא אפקוד על בנותיכם ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו', כשמתו יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות שכתוב אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי, יוחנן כהן גדול הפסיק את הודאת המעשר וכן ביטל את המעוררים והנוקפים **עמוד ב** ועד ימיו היו עובדים בפטיש בחוה"מ והוא הפסיקם, ובימיו לא היה צורך לשאול על דמאי. **גמרא** אם נמצא ההורג אחר עריפה הוא לא נפטר בכך שכתוב ולא רץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו.

משמע במשנה שעד אחד לא נאמן כשמכחישים אותו ואם לא הכחישוהו נאמן, ובברייתא למדו מהפסוק לא נודע מי הכהו שאם יודע אחד בסוף העולם לא עורפים, ור"ע סובר שאם סנהדרין ראו אחד שהרג את הנפש ואינם מכירים אותו שלא עורפים שכתוב ועיננו ראו והרי הם ראו, ויש להקשות שאם אחד נאמן איך יכול עד אחד להכחישו הרי עולא אמר שבמקום שהתורה האמינה לעד אחד הוא כשנים, ויש לומר שלעולא אכן לא עורפים, וכן אמר ר' יצחק שיש לשנות שלא עורפים, ור' חייא שנה שבהכחשה של אחד ואחד עורפים, ולר' חייא לא קשה לעולא שעולא דיבר כשבאו בזה אחר זה אך כשבאו יחד זה נקרא הכחשה, ולכאורה יש להוכיח מהמשנה שאחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית לא עורפים משמע שאחד ואחד עורפים, ולא כר' חייא, אך מהסיפא יש לדייק להיפך ששנים אומרים ראינו אחד אומר לא ראיתם לא עורפים, משמע שבאחד ואחד עורפים, אלא המשנה דברה בפסולי עדות וכו' נחמיה שבמקום שהתורה הכשירה עד אחד הולכים אחר רוב עדות, וב' נשים באיש אחד כב' אנשים באיש אחד, וללישנא בתרא כשיש עד אחד מתחילה גם כן נשים כאחד וכאן מדובר שבאו שנים מתחילה ויש לפרש לר' גומי' שכתבה וכו' נאמינה לעד אחד הולכים אחר רוב עדות וב' נשים מול אשה אחת כב' אנשים מול איש אחד, אך ב' נשים מול איש אחד זה כמחצה על מחצה. והמשנה כתבה ב' בנות בפסולי עדות שלא נאמר

שהולכים אחר רוב עדות רק לחומרא ולא לקולא, קמ"ל שהולכים גם להקל.

כשרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה שהיא באה על ספק ועכשיו אין ספק כי רבו לרצוח בגלוי.

כשרבו הנואפין ביטלו מים המרים שכתוב ונקה האיש מעוון וכשהוא בדרך מעון המים בודקים את אשתו וכשאינו מנוקה מעון אינם בודקים אותה, וכן כתוב לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וצריך פסוק נוסף שלא נאמר שרק עונו נחשב ושל בניו ובנותיו לא נחשב, קמ"ל לא אפקוד על בנותיכם, ואין לומר רק אשת איש ולא פנויות כי כתוב כי הם עם הזונות יפרדו ועם הקדשות יזבחו, ומה שכתוב בהמשך ועם לא יבין ילבט שהנביא אומר אם אתם מקפידים על עצמכם המים יבדקו את נשותיכם ואם לא הם לא יבדקו אותן.

כשרבו בעלי הנאה התעוותו הדינים והתקלקלו המעשים ואין מנוחה בעולם ואחר שרבו רואי פנים בדין בטל לא תגורו ופסק לא תכירו ופרקו עול שמים ונתנו עליהם עול בשר ודם, אחר שרבו לוחשי לחישות בדין התרבה חרון אף בישראל והסתלקה השכינה שכתוב בקרב אלוקים ישפוט ואחר שרבו אחרי בצעם לבם הולך התרבו האומרים לרע טוב ולטוב רע ואז התרבה הוי היו בעולם, וכשהתרבו מושכי הרוק כדרך גאווה התמעטו התלמידים והתורה חזרה רק על לומדיה וכשהתרבו היהירים התחילו בנות ישראל להנשא רק ליהירים שהדור רואה רק לפנים, אך קשה שכתוב שהמתיחר אינו רצוי גם לבני ביתו שכתוב גבר יהיר לא ינוה אפילו בנוה שלו, ויש לומר שמתחלה קופצות עליהם ואח"כ הן מזלזלות בהם, אחר שרבו מטילי מלאי על בעלי בתים התרבה השוחד והטיית משפט ופסקה טובה, משרבו מקבלני טובתך ומחזיקני טובתך התרבו איש הישר בעינו יעשה השפלים הוגבהו והגבוהים הושפלו והמלכות הולכת ומתנוונת אחר שרבו צרי עין וטורפי טרף רבו מאמצי הלב וקופצי ידים מלהלוות ועברו על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך, משרבו נטויות גרון ומשקרות עיניים רבו מים המרים ואח"כ פסקו משרבו מקבלי מתנות התמעטו הימים והתקצרו השנים שכתוב ושונא מתנות יחיה, אחר שרבו זחוחי הלב רבו מחלוקות בישראל, משרבו תלמידי יחיה והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשתה התורה כשתי תורות, אחר שרבו מקבלי צדקה מהעכו"ם היו ישראל למעלה והם למטה ישראל לפנים והם לאחור.

אשכולות ביאר רב יהודה בשם שמואל איש שהכל בו. **יוחנן** כה"ג העביר את הודאת המעשר ביאר ר' יוסי בר' חנינא שלא נתנהו כתיקונו שהתורה אמרה לתת ללויים,

דף מח ובזמנו נתנו לכהנים, ואין לומר שההודאה תהיה על שאר המעשרות, שאמר ר"ל שבית שלא מתוודה על מעשר ראשון אינו מתוודה יותר על השאר כיון שבו פתח הפסוק, ומשמע במשנתנו שבזמנו כן הפרישו ובברייתא נאמר שהוא גזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שהפרישו רק תרומה גדולה ואילו מעשר ראשון ומעשר שני מקצתם עישרו ומקצתם לא עישרו אמר להם בני בואו ואומר לכם שכמו שבתרומה גדולה יש עוון מיתה כך בתרומת מעשר וטבל יש בהם עוון מיתה, ותיקן להם שהלוקח פירות מעם הארץ יפריש מעשר ראשון ויפריש תרומת מעשר מהמעשר ראשון ויתנה לכהן ויפדה ויעלה את המעשר שני לירושלים ומעשר עני ישראל אצלו שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ויש לומר שתיקן ב' תקנות שביטל וידויו של החברים ותיקן הפרשה על דמאי של עמי הארץ, וביטל את המעוררים שהלויים היו אומרים עורה למה תישן ה' אמר להם וכי יש שינה לפניו והלא כתוב הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל, אלא שכשישראל שרויים בצער ואומות העולם בנחת ושלווה לכך נאמר עורה למה תישן ה', והוא ביטל את הנוקפים, וביאר רב יהודה בשם שמואל שהיו סורטים לעגל בין קרניו שיפול דם בעיניו ויהיה קל לשחטו והוא ביטל את זה כי זה נראה כמום, ובברייתא שנו שחבטוהו במקלות כמו שעושים לע"ז אמר להם עד מתי אתם מאכילים נבלות למזבח, ולכאורה מה שייך נבילות הרי הן נשחטו אלא שזה כטריפות שמא ניקב קרום של מוח ותיקן להם טבעות שיהיה קל לשחוט.

עד ימיו הכה פטיש בירושלים והיינו בחול המועד, ובימיו לא שאלו על הדמאי כי כולם התחילו להפריש.

משנה אחר שבטלה סנהדרין בטל השיר מבתי המשתאות שכתוב בשיר לא ישתו יין, משמתו נביאים הראשונים בטל אורים ותומים, משחרב ביהמ"ק בטל השמיר ונופת צופים ופסקו אנשי אמנה מישראל שכתוב הושיעה ה' כי גמר חסיד, רשב"ג אומר שהעיד ר' יהושע שמיום שחרב ביהמ"ק אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות ור' יוסי אומר שניטל גם שומן פירות, ר"ש בן אלעזר אומר שטרהה נטלה את הריח והמעשר נטלו את שומן הדגן, והחכמים אומרים שהזנות והכשפים בטלו אלה הכל. **גמרא** ביטול השיר היה מומן ביטול הסנהדרין, אמר רב הונא בר רב יהושע שכתוב זקנים משער שבתו והיינו סנהדרין ואז בחורים מנגינתם. אמר רב שאוון ששומעת

זמרה תיעקר, ואמר רבא שזמרה בבית חורבן בסופו, שכתוב קול ישורר בחלון חרב בסף כי ארזה ערה, וביאר ר' יצחק שבית המסובך בארזים עיר הוא והיינו שגם כשהוא מסובך בארזים בכ"ז יתרועע, אמר רב אשי שיש ללמוד מזה שהחורבן מתחיל מהפתחים שכתוב חרב בסף, או מהפסוק שאיה יוכת שער ואמר רב אשי שהוא ראה את השד הזה שהוא מנגח לבית שוור.

רב הונא אומר שזמרה של מושכי הספינה מותרת וכן של רועי הבקר, אך הזמרה של האורגים אסורה כי היא לשחוק, וכשרב הונא ביטל את הזמרה נמכרו מאה אווזים בזוז ומאה סאים חיטים בזוז ובכ"ז זלזלו בהם, וכשרב חסדא זלזל בגזירה הזו חיפשו אווז אחד בזוז ולא מצאו.

רב יוסף אומר שזמרת גברים שעונים לה נשים זה פריצות, וזמרת נשים ועונים הגברים זה כאש בנעורת, ונ"מ אם קשה לבטל גזירה אחת שיבטלו את החמורה יותר.

ר' יוחנן אומר שהשותה בד' מיני זמר מביא ה' מיני פורעניות לעולם, שכתוב אוי משכימי בבוקר שכר ירדפו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כינור ונבל ותוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו, וכתוב אח"כ לכן גלה עמי מבלי דעת שגורם גלות וכבודו מתי רעב שבא רעב והמונים צחה צמא שגורמים שתשתכח התורה, וישח אדם וישפל איש שגורמים שפלות לשונאו של הקב"ה שכתוב עליו ה' אים מלחמה, ועיני גבוהים תשפלנה שגורם שפלות לישראל וכתוב אח"כ **עמוד ב** לכן הרחיבה שאול נפשה ופעה פיה לבלי חוק וירד הדרה והמונה ושאוה ועלז בה.

רב הונא אומר שנביאים הראשונים אלו שמואל דוד ושלמה, ור"נ אומר שבימי דוד לפעמים עלה בידו לשאול ולפעמים לא, ששאל את אביתר ולא הצליח ושאל את צדוק והצליח, שכתוב ויעל אביתר, ורבה בר שמואל מקשה שכתוב בפסוק כל ימי זכריה המבין בראות אלוקים משמע באורים ותומים, ויש לדחות שהכוונה שנביאים, אך יש להקשות שכתוב בברייתא שכשחרב ביהמ"ק הראשון בטלו ערי מגרש ואורים ותומים ופסק מלך מבית דוד ואם לחשך אדם לומר ויאמר התרשאת להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים הכוונה כדור האומר עד תחית המתים ובוא המשיח, אלא מבאר ר"נ בר יצחק שנביאים הראשונים הכוונה קודם לחגי זכריה ומלאכי שהם האחרונים, שכתוב שמשמתו חגי זכריה ומלאכי הסתלקה רוח הקודש מישראל ובכ"ז השתמשו בבת קול שפעם הסבו בעליית בית גוריא ביריחו ויצאה בת קול ואמרה יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין הדור ראוי לכך ונתנו עיניהם בהלל הזקן וכשמת הספידוהו הי חסיד והי עניו תלמידו של עזרא, ופעם אחרת כשהסבו בעלייה ביבנה יצאה בת קול ואמרה יש בכם אדם שראוי לשרות עליו שכינה אלא שאין הדור ראוי לכך ונתנו עיניהם בשמואל הקטן וכשמת הספידוהו הי חסיד והי עניו מתלמידיו של הלל, וכשמת הוא אמר ששמעון וישמעאל יפלו בחרב וחבריהם להריגה ושאר העם לבזה וצרות גדולות יבואו על העם, וגם את ר' יהודה בן בבא קעס להספיד כך אלא שנטרפה השעה שלא מספידים את הרוגי המלכות.

שלמה בנה את ביהמ"ק בשמיר שכתוב בפסוק והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה, ולר' יהודה הדברים ככתבן, ור' נחמיה אמר לו שכתוב כל אלה אבנים יקרות מגוררות במגרה, ומה שכתוב אבן שלמה מדובר שהתקינו בחוץ והכניסו בפנים ורבי מכריע כר' יהודה באבני מקדש וכו' נחמיה באבני ביתו של שלמה, ולר' נחמיה השמיר נצרך לאבני שהם, שכתוב שלא כותבים אות בדיו שכתוב פיתוחי חותם, ולא סורטים אותם באזמל שכתוב במלואותם אלא כותבים עליהם בדיו ומראה להם שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהם כחאניה שנבקעת בקיץ ולא נחסר בה כלום, וכבקעה שנבקעת בימות הגשמים שלא נחסר בה כלום.

השמיר גדלו כשעורה והוא נברא מששת ימי בראשית ואין חומר שעומד מפניו ושומרים אותו בספוגים של צמר ומניחים אותו בקנה של עופרת מלאה סובי שעורים, ואמר ר' אמי שאחר חורבן ביהמ"ק הראשון בטלה שירא פרנא וזכוכית לבנה, ובברייתא נוסף שבטל רכב ברזל ויש אומרים שבטל גם יין קרוש שבא משניר שדומה לעיגולי דבלה.

רב מבאר נופת צופים שהיא סולת שצפה על הנפה והיא כעיסה שנילושה בדבש ושמן ולוי מבאר שזה ב' ככרות שנדבקו בתנור והן תופחות ומגיעות זו לזו, ורבי"ל מבאר שזה דבש שבא מציפיה וכמו שמתרגם רב ששת כאשר תעשנה הדבורים כמה דנתן דבורייתא ושייטן ברומי עלמא ומתיין דובשא מעשבי טורא.

שנינו שכל הניצוק טהור חוץ מדבש הזיפים והציפחים ור' יוחנן מבאר זיפים שהוא דבש שמזיפים בו, ור"ל אומר שזה ע"ש המקום שכתוב זף וטלם ובעלות, וכן נחלקו בפסוק כבבא הזיפים ויאמרו לשאול וביאר ר' יוחנן שהם בני אדם שמזיפים בדבריהם ור"א אומר ע"ש מקומם.

ר' יצחק מבאר אנשי אמנה שהם מאמינים בהקב"ה כמו שאמר ר"א הגדול שמי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל מחר הוא מקטני אמנה.

וכמו שאמר ר"א מי בז ליום קטנות מי גרם שיתבזבו שולחנם של הצדיקים לעתיד לבא, הקטנות שהיתה בהם שלא האמינו בה', ורבא אומר שזה קטני בני רשעי ישראל

דף מט שמזבזבים דין אביהם לעתיד לבא ואומרים רבש"ע מאחר שאתה נפרע מהם לעתיד לבא מדוע הקהיתה גם שיניהם בס.

אמר ר' אילעא ברא בר כרכיה שלולא תפלתו של דוד כל ישראל היו מוכרי רכב שכתוב ביה ה' מורה להם, ועוד אמר ר' אילעא שלולא תפלתו של חבקוק היו כל הת"ח מתכסים בטלית אחת ולומדים שכתוב ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תחייהו, ויש לקרוא בקרוב שנים, ועוד אמר ר' אילעא שב' ת"ח שהולכים יחד בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויים להשרף באש, שכתוב ויהי המה הולכים הלך ודבר והנה רכב אש ורק בגלל הדיבור לא הוזקו, ועוד אמר ר' אילעא שב' ת"ח שדירים בעיר אחת ואינם נוחים זה לזה בהלכה אחד מהם מת והאחר גולה שכתוב לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בכלי דעת, ודעת היינו תורה שכתוב נדמו עמי מבלי הדעת.

ר' יהודה בר ר' חייא אומר שת"ח שעוסק בתורה מתוך הדחק תפלתו נשמעת שכתוב כי עם בציון ישב בירושלים בכה לא תבכה חנון יחנך לקול זעקן כשמעתו ענך, וכתוב אח"כ ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ, ור' אבהו אומר שמשיבעים אותו מזוי שכינה שכתוב בהמשך והיו עיניך רואות את מורדך, ור' אחא בר חנינא אומר שגם אין הפרגוד ננעל בפניו שכתוב ולא יכנף עוד מורדך.

רבא אומר שאחר החורבן כל יום מרובה קללתו משל חבריו, שכתוב בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר ואין לומר בוקר של מחר כי ודאי אינו יודע מה יהיה אלא הכוונה הבוקר של אתמול, והעולם מתקיים על קדושה דסידרא ועל עניית אמן יהא שמיה רבה שאחר אגדה, שכתוב ארץ אפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים, ואם יש סדרים היא תופיע מאופל.

ר"ש בן אלעזר אומר שטהרה ביטלה את הטעם והריח בפירות, והמעשר ביטל שומן הדגן, וכשרב הונא מצא תמר שמינה עם ריח צררה בסודרו וכשבא רבה בנו אמר שהוא מריח ריח של תמר זו, אמר לו יש בך טהרה וכשהגיע אבא בנו לקחה רבה והביאה לו אמר לו ר' הונא בני שמחת לבי והקהית שיני, וע"ז אומרים האנשים רחמי האב על בנו ורחמי הבן על הבנים שיש לו, רב אחא בר יעקב טיפל ברב יעקב בן בתו וכשגדל אמר לו רב אחא השקיני מים אמר לו איני בנך וע"ז אומרים גדל גדל ובכ"ז אומר הילד בן בתך אני.

משנה בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים ועל אירוס ובפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו ויונית ובפולמוס האחרון גזרו שכלה לא תצא באפריון בתוך העיר, משמת ר"מ בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים, משמת ר"ע בטל כבוד התורה, משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה, משמת ר' יוסי קטנתא בטלו החסידים ונקרא קטנתא שהוא היה קטנם של חסידים, משמת רבן יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה, משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות, משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה זיו הכהונה משמת רבי בטלה ענוה יראת חטא. ר' פנחס בן יאיר אומר משחרב ביהמ"ק בושו חברים ובני חורין וחפו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון ואין דורש ומבקש ושואל, ועל מי לנו להשען על אבינו שבשמים, ור"א הגדול אומר שמשחרב ביהמ"ק התחילו החכמים להעשות כסופרים והסופרים כחזנים והחזנים כעמי הארץ ועמי הארץ **עמוד ב** הולכים ודלים, בעקבי המשיח החוצפה תגדל והיוקר יאמיר הגפן תתן פריה ובכ"ז היין ביוקר, ומלכות תהפך למינות ואין תוכחת בית הועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגבלן ישום, ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו אותם וחכמת סופרים תסרח ויראי חטא ימאסו והאמת נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו זקנים יעמדו מפני קטנים בן מנוול אבי ובת קמה באמה וכלה בחמותה ואויבי איש אנשי ביתו פני הדור כפני הכלב, הבן לא מתביש מאביו ועל מי יש לנו להשען על אבינו שבשמים. **גמרא** לרב, אסור רק עטרה ממלח או גפרית אך של הדס וורד מותר, ושמואל סובר שגם זה אסור אך של גומא וקנים מותר, ולוי אסר גם בזה וכן הוא שנה בברייתות שלו.

גזרו על האירוס, לר"א הוא טבלת פעמון מפה אחד, רבה בר רב הונא עשה לבנו כלי נגינה שנכורא ורב הונא שבר אותה ואמר לו שמחליפים את זה באירוס אך תוכל לעשות מפה של חבית או קפיזא שהוא קטן יותר.

עטרות כלות מבאר רבה בר רב הונא בשם ר' יוחנן שזה תכשיט עיר של זהב, וכן שנינו שעטרות כלות זה עיר של זהב אך יכול לעשותה מכיפה של משי, ובברייתא שנו שאסרו גם חופת חתנים והיינו זהורית מוזהבת, וכן שנינו שחופת חתנים זה זהורית מוזהבת ויכול לעשות ככיפה מעץ ותולה בה מה שירצה.

גזרו על יונית כשצור מלכי חשמונאי זה על זה והורקנוס היה מבחוץ ואריסטובולוס בפנים ובכל יום שלשלו דינרים בקופה והעלו להם כבשים לתמיד. וזקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית אמר להם שכל זמן

שעוסקים בעבודה לא ימסרו בידכם ולמחרת כששלושלו להן דינרים העלו להם חזיר וכשהגיע לחצי חומה נעץ בה צפרניו ונודעוזה א"י ת' פרסה ואמרו באותה שעה ארור האיש שיגדל חזירים וכן מי שלומד חכמת יונית, ועל אותה שנה אמרו שבא העומר מגגות צריפים ושתי הלחם מבקעת עין סוכר, אך קשה שרבי אמר שבא"י אין סיבה ללשון סורס אלא או לשון הקודש או יונית ורבי יוסף אמר שבבבל אין סיבה לכתוב בלשון ארמי אלא או בלשון הקודש או בלשון פרס, ויש לחלק בין לשון יונית לחכמת יונית, אך קשה שרבי יהודה אמר בשם שמואל בשם רשב"ג על הפסוק עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי שהיו אלף ילדים בבית אבא שה' מאות מהם למדו תורה וה' מאות למדו חכמת יונית ונשאר מהם רק אני כן וכן אחי אבא בעסאי, ויש לומר שלמי שמקורב למלכות מותר כמו ששנינו שתספורת קומי אסורה מדרכי האמורי אך התירו לאבטולוס בן ראובן לספר כך מפני שהיה מקורב למלכות, והתירו לבית ר"ג ללמוד חכמת יונית שהיו מקורבים למלכות.

גזרו שלא תצא כלה באפיריון משום צניעות.

משמת ר"א נגנו ס"ת, משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבה, משמת ר"ע בטלו זרועי תורה ונסתמו מעינות החכמה משמת ר"א בן עזריה בטלו אנשי מעשה משמת אבא יוסי בן קטונתא בטלו חסידים ונקרא כך שהיא מקטני חסידים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים משמת בן זומא בטלו הדרשנים משמת רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות משמת רבי הוכפלו הצרות ובמשנה שנינו שבטלה ענוה ויראת חטא, ואמר רב יוסף שאין לשנות ענוה כי יש אותי, ור"נ אמר לתנא שלא ישנה יראת חטא כי יש אותי.

ת.ו.ש.ל.ב.ע.

מסכת גיטין

דף ב משנה מי שמביא גט ממדינת הים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ור"ג סובר שגם המביא מרקם וחגר צריך לומר בפני נכתב ונחתם, ור"א סובר שאף מכפר לודים ולחכמים לא צריך לומר כך אלא רק הבא ממדינת הים וכן המוליד ומביא ממדינה למדינה בחו"ל, ורשב"ג סובר שגם המביא בחו"ל מהגמוניא להגמוניא צריך לומר בפ"נ בפ"נ, ר' יהודה אומר שמרקם למזרח כמזרח ורקם כמזרח ומאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון, ור"מ סובר שעכו כא"י לגיטין מי שמביא גט בא"י אינו צריך לומר בפ"נ בפ"נ ואם יש מערערים על הגט יתקיים בחותמיו. **גמרא עמוד ב** רבה אומר שצריך לומר במדינת הים בפ"נ בפ"נ כי לא בקיאים לכתוב לשמה, ורבא אומר שהטעם הוא שאין עדים מצויים לקיימו, והנ"מ ביניהם כשהביאוהו שניים שהם עצמם מקיימים או ממדינה למדינה בא"י שאין שיירות מצויות או ממדינה למדינה בחו"ל.

לרבה שאין בקיאים לכאורה יצטרכו ב' עדים כמו כל עדויות שבתורה, ויש לומר שעד אחד נאמן באיסורים, אך לכאורה מועיל עד אחד רק באופן שיש חתימה שמסופקים בה אם היא חלב או שומן ולא הוחזק בה האיסור אך כאן הוחזק באשה איסור אשת איש וזה דבר שבעורה שאין מועיל פחות משנים, ויש לומר שרוב הסופרים בקיאים הם, וגם לר"מ שחוששים למיעוט סתם סופרי הדיינים למדו הלכות ורבנן חששו מצד לשמה

דף ג ובמקום עיגון הקילו שמספיק אחד, ולכאורה זה חומרא כי אם נצריך תמיד שנים הבעל לא יערער, ויש לומר שכיון שנחלקו ר' יוחנן ור' חנינא אם נותנו בפני ב' או ג' א"כ מתחילה הוא מדקדק ולא ירע לעצמו,

לרבה שאומר שאין עדים מצויים לקיימו לכאורה נצריך ב' שליחים כמו כל קיום שטר, ויש לומר שעד אחד נאמן באיסורים, אך יש להקשות שזה מועיל רק בחתימה מסופקת שלא הוחזק האיסור אך כאן הוחזק איסור אשת איש ואין דבר שבעורה פחות מב', ויש לומר שמן הדין לא צריך כלל קיום כר"ל שעדים החתומים על השטר זה כנחקרה עדותם בב"ד, ורק רבנן הצריכו עידי קיום ובמקום עיגון הקילו, ולכאורה זה חומרא כיון שאם נצריך שנים הבעל לא יערער כלל לפסלם ואילו באחד הבעל יערער לפסלו, ויש לומר כיון שנותנו בפני ב' או ג' הבעל לא יערער.

רבא לא ביאר כרבה שהמשנה לא אמרה שיאמר השליח בפני נכתב לשמה בפני נחתם לשמה, ורבה אומר שאכן היה צריך לכתוב כך אלא שאם נוסף לו בדיבור הוא יבא לקצר עוד יותר ועכשיו הוא לא יקצר שמקצרים מילה משלש ולא מילה אחת משנים, ורבה לא ביאר כרבה כי לדבריו היה מספיק לכתוב בפני נחתם ולמה כתבו גם בפני נכתב א"כ משמע שצריך לשמה, ורבה אומר שאכן היה צריך לכתוב רק בפני נחתם וכותבים גם בפני נכתב שלא יחליפו בשאר קיום שטרות, ורבה סובר שבקיום יודעים מי העדים וכאן הוא רק אומר בפני, ועוד שבקיום לא מועיל אשה וכאן מועיל אשה, ועוד שבקיום לא מועיל הבעל דבר

ואילו כאן מועיל גם הבעל דבר, ורבא סובר שגם כאן יועיל אם יאמרו מכירים אנו אותו וא"כ זה יתחלף בשאר קיום שטרות בעד אחד.

עמוד ב ויש להקשות לרבה מדוע צריך גם בפני נכתב וגם בפני נחתם שלר"מ שעדי חתימה כרתי מספיק שרק החתימה תהיה לשמה, ששנינו שלא כותבים במחובר לקרקע ואם כתב במחובר ותלשו ונתנו לה כשר ולר"א מספיק רק כתיבה לשמה ולא צריך חתימה לשמה ואין לומר שר"א סובר שמדרבנן צריך גם חתימה לשמה כי מובא במשנה שג' גיטין פסולים ואם נישאה הולד כשר: כתב כתב יד בלי עדים או שיש עדים בלי זמן או שיש בו זמן ויש רק עד אחד, ור"א סובר שאף בלי עדים אם נתנו לה בפני עדים זה כשר וגובה מנכסים משועבדים שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, ואין לומר שהמשנה כר"מ והוא מודה שצריך כתיבה לשמה מדרבנן כי ר"נ אומר שאפילו אם מצא באשפה וחתמו ונתנו לה כשר,

דף ד ואין לומר שר"נ דיבר מדאורייתא כי הוא היה צריך לומר דבר תורה כשר, אלא יש לומר שהמשנה כר"א ומה שהוא לא מצריך חתימה זה רק כשאין עדים אך כיש עדים כן צריך חתימה כמו שאמר ר' אבא שר"א מודה במזויף מתוכו שהוא פסול, ורב אחי אומר שמשנתנינו כר' יהודה ששנינו שר' יהודה פוסל עד שתהיה כתיבה וחתמה בתלוש, ומתחילה לא העמידו כר' יהודה שעדיף להעמיד סתם משנה כר"מ, או כר"א שהלכה כמותו בגיטין, ולכאורה יש להוכיח ממה שכתוב בספא שלר"ג גם מביא מרקם וחגר צריך לומר, ולר"א גם המביא מכפר לודים ללוד, ואמר אביי שעירות אלו סמוכות לא"י ומובלעות בתחום א"י ורבה בר בר חנה אמר שראה את עירות אלו והם קרובות לא"י כמו שקרוב מבי כובי לפומבדיתא, וא"כ לת"ק גם עירות אלו לא צריכות, ולכאורה מחלקותם היא שלת"ק הטעם שצריך לומר בפ"נ בפ"נ הוא מפני שלא בקיאים לשמה והם בקיאים, ור"ג ור"א סוברים שהטעם הוא שאין עדים מצויים לקיים ובהם אין עדים מצויים לקיים, ורבה יבאר לטעמו שלכו"ע אין בקיאים לשמה ונחלקו שלת"ק כיון שהן סמוכות לא"י א"כ הם יודעים שצריך לשמה, ור"ג סובר שבערים שמובלעות בא"י יודעים אך בערים סמוכות לא יודעים, ולר"א גם במובלעות צריך לומר כדי שלא לחלק במדינת הים, ורבה יבאר שלכו"ע הטעם הוא מפני שלא מצויים לקיים, ות"ק סובר שבערים הסמוכות לא"י מצויים לקיים מחמת קרבתם, ור"ג סובר שרק במובלעות מצויים אך לא בסמוכים, ולר"א גם במובלעות צריך לומר כדי שלא נחלק במדינת הים, אך קשה שכתוב שלחכמים גם המוליד למדינת הים צריך לומר וא"כ לת"ק המוליד לא צריך לומר וא"כ נחלקו אם חששו שאין מצויין לקיימו **עמוד ב** ורבה יבאר שלכו"ע אין בקיאים לשמה ונחלקו שלת"ק לא גזרו מוליד אטו מביא ולחכמים גוזרים, ורבה יבאר שלכו"ע הטעם הוא מפני שלא מצויים לקיימו וחכמים באים לבאר בת"ק שאין הבדל בין מוליד למביא, ולכאורה יש לדייק מדברי המשנה שהמביא גט ממדינת הים צריך לומר ומשמע שבאותה מדינה לא צריך לומר, וזה מובן רק לטעמו של רבא שאין מצויין לקיימו ובאותה מדינה מצויים לקיימו, ורבה יבאר שזה בא לחלק רק שממדינה למדינה בא"י לא צריך לומר אך זה כתוב להדיא בהמשך שבא"י אין צריך לומר, ויש לומר שהיינו אומרים שזה רק בדיעבד אך לכתחילה גם בא"י צריך לומר לכן כתבו שרק המביא ממדינת הים צריך לומר.

ויש שדייקו להיפך שמשמע שממדינה למדינה בא"י לא צריך, וזה מובן רק לרבה כי בקיאים לשמה אך לרבה זה קשה, ויש לומר שהדייק הוא כך שרק באותה מדינה בחו"ל לא צריך אך ממדינה למדינה אפילו בא"י צריך לומר מפני שאין מצויין לקיימו, אך לפ"ז יש לכתוב סתם שממדינה למדינה צריך, ויש לומר שרק בחו"ל ממדינה למדינה צריך לומר אך בא"י לא צריך כיון שיש עולי רגלים שמצויים לעבור בא"י, אך זה מובן רק בזמן ביהמ"ק שיש עולי רגלים אך כשאין ביהמ"ק לא מצויים עולי רגלים, ויש לומר שמצויים בגלל שיש בתי דינים קבועים, ולכאורה יש לדייק מדברי רשב"ג שאפילו מהגמוניא להגמוניא צריך לומר ור' יצחק אמר שהיתה עיר בא"י ששמה עססיות והיו בה ב' הגמוניות שהקפידו זה על זה, וזה מובן רק לדברי רבא שהטעם הוא מפני שמצויים לקיימו, אך לרבה שבקיאים מה החסרון בב' הגמוניות, ויש לומר שרבה מודה לטעמו של רבא, והנ"מ ביניהם כששנים הביאוהו או באותה מדינה במדינת הים, אך יש לדייק מהמשנה שהמביא גט ממדינת הים והוא לא יכול לומר בפ"נ בפ"נ אם כתוב עליו עדים יקיימו בחותמיו,